

Εισαγωγή

Τον Μάρτιο του 2013 έζησα από μέσα, στιγμή προς στιγμή, τη μεγάλη οικονομική κρίση. Άρχισα εργασία στο Προεδρικό Μέγαρο, ως ειδικός συνεργάτης του Προέδρου της Δημοκρατίας, παραμονές της συμφωνίας που έγινε μεταξύ της νέας κυβέρνησης, του Νίκου Αναστασιάδη, και του Eurogroup, για τη διάσωση της κυπριακής οικονομίας. Η πρώτη μου δουλειά ήταν να συντάξω το διάγγελμα του Προέδρου, στις 17 Μαρτίου 2013, όταν επέστρεψε στην Κύπρο από τις Βρυξέλλες μετά το πρώτο Eurogroup. Την Τρίτη, 20 Μαρτίου, η Βουλή καταψήφισε πανηγυρικά τη συμφωνία και στράφηκε προς τη Ρωσία για οικονομική βοήθεια. Δύο μέρες μετά, η Κύπρος βρισκόταν μια ανάσα πριν από την ολική οικονομική κατάρρευση.

Το βράδυ της Πέμπτης, 22ας Μαρτίου, ήταν η στιγμή που το πολιτικό σύστημα συνειδητοποίησε ότι είχε πράξει σοβαρό σφάλμα. Οι προσδοκίες για βοήθεια από τη Μόσχα διαψεύστηκαν. Το ίδιο και η πρόβλεψη ότι θα κατέρρευε το ευρώ και θα έπεφταν όλοι στα πόδια της Κύπρου για ν' αποδεχθεί μια συμφωνία με τους δικούς της όρους. Ο κόσμος ήταν στις ουρές των αυτόματων ταμειακών μηχανών αποσύροντας μετρητά. Τα μηνύματα από την Κεντρική Τράπεζα ανέφεραν πως ήταν ζήτημα ωρών να καταρρεύσει η Λαϊκή Τράπεζα και ότι μαζί της θα παρέσυρε ολόκληρο το οικοδόμημα της κυπριακής οικονομίας.

Η Βουλή βρισκόταν σε διαρκή συνεδρία αναμένοντας την κυβέρνηση να καταθέσει νομοσχέδιο για την ίδρυση, με ταχύρρυθμες διαδικασίες, ενός Ταμείου Αλληλεγγύης για να συνεισφέρουν τάχα οι πολίτες για τη διάσωση των τραπεζών. Άδηλος σκοπός του σχεδίου ήταν η απαλλοτρίωση των Ταμείων Προνοίας των εργαζομένων, για να διασωθούν οι καταθέσεις των πελατών των μεγαλοδικηγόρων και των ελεγκτι-

κών γραφείων. Ήταν μια απέλπιδα προσπάθεια, με μηδενικές πιθανότητες επιτυχίας.

Βρισκόμουν στον προθάλαμο του γραφείου του Αναστασιάδη, όταν τηλεφώνησε από τη Βουλή ο βουλευτής του ΔΗΣΥ Λευτέρης Χριστοφόρου και ζητούσε επειγόντως τον Πρόεδρο. Η γραμματέας του Αναστασιάδη του είπε ότι ο Πρόεδρος ήταν σε σύσκεψη και δεν μπορούσε να διακόψει. Τότε — όπως μας ενημέρωσε η γραμματέας — ο Χριστοφόρου παρακάλεσε να μεταφερθεί στον Πρόεδρο το εξής μήνυμα: «Είμαστε μια ομάδα βουλευτών από όλα τα κόμματα εκτός του ΑΚΕΛ. Συνεδριάσαμε και αποφασίσαμε ότι είμαστε έτοιμοι να ψηφίσουμε το νομοσχέδιο για το κούρεμα, 10%, 15%, 20%, όσα χρειάζονται. Αν μας φέρει νομοσχέδιο η κυβέρνηση, θα το ψηφίσουμε».

Δίπλα μου υπήρχε μια στοίβα με σημειωματάρια που είχαν απέξω την υδατογραφία του Προεδρικού Μεγάρου, τα οποία μοιράζονται για σημειώσεις στις συσκέψεις. Πήρα ένα και σημείωσα την ημερομηνία και το περιεχόμενο του τηλεφωνήματος του Λευτέρη Χριστοφόρου. Θεώρησα ότι εκείνη ήταν η στιγμή που ηττήθηκε ο λαϊκισμός και θέλησα να την καταγράψω ως ιστορική μαρτυρία. Με αφορμή αυτό το περιστατικό, άρχισα να τηρώ καθημερινό ημερολόγιο καταγράφοντας τα γεγονότα που έβλεπα και ζούσα σε όλη τη διάρκεια της σύντομης θητείας μου στο Προεδρικό, για όλο το φάσμα των ζητημάτων που απασχόλησαν την Προεδρία. Πολλές πληροφορίες για γεγονότα στα οποία δεν ήμουν παρών μου τις μετέφεραν συνάδελφοι και στελέχη της κυβέρνησης, στις συζητήσεις που κάναμε μεταξύ μας.

Η εμπειρία μου από τη διερεύνηση ιστορικών γεγονότων με έχει δάξει ότι οι εκ των υστέρων και από μνήμης προσωπικές μαρτυρίες, που δεν μπορούν να επιβεβαιωθούν από πρωτογενείς πηγές, είναι παρακινδυνευμένες. Τουναντίον, η μαρτυρία που καταγράφεται την ώρα που βρίσκονται τα γεγονότα σε εξέλιξη, αυθόρμητα και απροκατάληπτα, είναι μια πολύτιμη, αυθεντική πηγή πληροφόρησης.

Ως ερευνητής έχω πλήρη συναίσθηση της ευθύνης για την ακρίβεια των πληροφοριών. Ο σεβασμός της αλήθειας στην παράθεση γεγονό-

των είναι χρέος ιερό και αδιαπραγμάτευτο. Αυτές τις αρχές είχα πάντα κατά νουν όταν κατέγραφα γεγονότα που είδα, άκουσα και έζησα, αλλά και κατά τη συγγραφή αυτού του πονήματος. Ανατρέχοντας στα γεγονότα μέσω του ημερολογίου μου, ανακάλεσα στη μνήμη μου πολλές λεπτομέρειες που διαφορετικά θα μου είχαν διαφύγει. Όμως η βασική πηγή των πληροφοριών που καταγράφω ως προσωπική μαρτυρία είναι οι γραπτές σημειώσεις μου. Όσες πληροφορίες καταγράφονται ως μαρτυρία σε αυτή την εργασία και δεν παραπέμπουν σε κάποια άλλη πηγή είναι από το προσωπικό μου ημερολόγιο.

Αν και το ημερολόγιό μου είναι η σπονδυλική στήλη αυτής της εργασίας, δεν περιορίστηκα σε αυτό. Πολλά και σημαντικά γεγονότα συνέβησαν στην απουσία μου. Δεν ήμουν παρών στις μεγάλες συσκέψεις με τα κόμματα και τους παράγοντες της οικονομίας, ούτε στις συνεδρίες του Υπουργικού Συμβουλίου ή στις συζητήσεις στις επιτροπές της Βουλής, όταν λαμβάνονταν οι αποφάσεις. Σε μια συζήτηση που είχαμε στο Προεδρικό, ο υφυπουργός Κωνσταντίνος Πετρίδης εισηγήθηκε να τηρούνται πρακτικά των συσκέψεων. Με την έγκριση του προέδρου Αναστασιάδη δόθηκαν οδηγίες στην πρακτικογράφο του Προεδρικού να είναι παρούσα σε όλες τις συσκέψεις και να τηρεί λεπτομερή πρακτικά. Ο σκοπός ήταν να προστατεύσουμε τον Πρόεδρο και την κυβέρνηση από μελλοντικές πολιτικές ή ακόμη και ποιτικές περιπέτειες, διότι ήταν πολύ πιθανή η πτώχευση του κράτους. Τα πρακτικά αυτά αποτελούν πιστή αναπαραγωγή των λεχθέντων στις συσκέψεις, οι οποίες ηχογραφούνται, και διασώζουν με πλήρη λεπτομέρεια τις πιο σημαντικές συζητήσεις που έγιναν εκείνες τις μέρες στο Προεδρικό. Στα αποσπάσματα που παρατίθενται στο κείμενο διατηρείται αυτούσιος ο λόγος των ομιλούντων.

Μετά τη σταθεροποίηση της κατάστασης, η κυβέρνηση αποφάσισε να διορίσει ειδική επιτροπή για να διερευνήσει τα αίτια της οικονομικής κρίσης. Με εισήγηση του υπουργού Δικαιοσύνης Ιωάνη Νικολάου, το Υπουργικό Συμβούλιο διόρισε επικεφαλής τον Γεώργιο Πική, ένα δικαστή με βαρύ βιογραφικό. Όταν ήρθε η ώρα του προέδρου Αναστασιάδη να εμφανιστεί ενώπιον της επιτροπής, ανέλαβα να ετοιμάσω την κατάθεσή του. Με δικές του οδηγίες μου παραδόθηκαν όλα τα

πρακτικά των συσκέψεων που είχαν γίνει στο Προεδρικό, καθώς και των συζητήσεων στο Υπουργικό Συμβούλιο που αφορούσαν την οικονομία, τα οποία κάλυπταν και την περίοδο της προεδρίας Χριστόφια. Επίσης εξασφαλίσαμε από τη Βουλή όλα τα πρακτικά των συζητήσεων στην Επιτροπή Οικονομικών και στις συσκέψεις των αρχηγών των κομμάτων. Αυτό το υλικό είναι ένας θησαυρός πρωτογενούς, αυθεντικής πληροφόρησης, που νομίζω ότι κανένας άλλος δεν είχε την ευκαιρία να μελετήσει.

Το πόρισμα της Επιτροπής Πική δεν κατάφερε να ψηλαφήσει, πόσο μάλλον να αποτυπώσει, τα αίτια και τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης. Η Επιτροπή Πική, παρόλον ότι είχε κάθε δυνατότητα, δεν ήρθη στο ύψος των περιστάσεων. Το Υπουργείο Οικονομικών και η Κεντρική Τράπεζα είχαν παραδώσει στην επιτροπή μεγάλο αριθμό εγγράφων που αφορούσαν όλο το φάσμα της οικονομικής κρίσης, αλλά η επιτροπή αρνήθηκε να μπει στη διαδικασία μιας διερεύνησης σε βάθος και παρέδωσε τις κούτες με τα έγγραφα αυτά, ανέγγιχτα, στο Κρατικό Αρχείο. Από όσα είχα μελετήσει ετοιμάζοντας την κατάθεση του προέδρου Αναστασιάδη, ήμουν βέβαιος ότι ένα κομμάτι της αλήθειας ήταν κρυμμένο στις κούτες των εγγράφων που δεν είχε αγγίξει η Επιτροπή Πική.

Μέσω του Υπουργείου Δικαιοσύνης εξασφαλίσαμε ως Προεδρικό πρόσβαση στα έγγραφα που η Επιτροπή Πική αρνήθηκε να μελετήσει. Αφιέρωσα μια ολόκληρη εβδομάδα στο Κρατικό Αρχείο και διεξήλθα όλο το υλικό, που ήταν συγκεντρωμένο σε μερικές δεκάδες κιβώτια. Επέλεξα τα πιο σημαντικά και πήρα αντίγραφα για να τα μελετήσω, μαζί με άλλα έγγραφα, που έφτασαν στο Προεδρικό μέσω μελών του Διοικητικού Συμβουλίου της Κεντρικής Τράπεζας και είχαν σχέση με τη διαχείριση της κρίσης πριν από την ανάληψη της προεδρίας από τον Αναστασιάδη.

Διέθεσα αμέτρητες ώρες για να μελετήσω αυτό το υλικό και απέκτησα μια σφαιρική εικόνα της κατάστασης. Ήμουν ήδη εξοικειωμένος με το θέμα, επειδή το παρακολουθούσα από πριν, ως δημοσιογράφος. Δεν είμαι οικονομολόγος και δεν έχω εξειδικευμένη γνώση για τα ζη-

τήματα της οικονομίας. Η προσέγγισή μου ήταν από τη σκοπιά της πολιτικής οικονομίας και της διαχείρισης μιας κρίσης από το πολιτικό προσωπικό. Ωστόσο, συμβουλευτήκα άτομα που έχουν επιστημονική κατάρτιση στα οικονομικά ζητήματα, για να μπορέσω να κατανοήσω την καθαυτό οικονομική πτυχή του θέματος.

Με βάση αυτό το υλικό ετοίμασα μια πρώτη μελέτη για το ιστορικό της πτώχευσης της Λαϊκής Τράπεζας και την παρέδωσα στον πρόεδρο Αναστασιάδη, τον Σεπτέμβριο του 2014. Ήταν η τελευταία μου εργασία στο Προεδρικό. Η έκθεση αυτή αποτέλεσε το ερέθισμα για να επεκτείνω την έρευνά μου. Έζησα ως αυτόπτης μάρτυρας την εξέλιξη μιας πρωτόγνωρης κρίσης. Ταυτόχρονα είχα τη δυνατότητα να μελετήσω τα πρακτικά των συσκέψεων και των συνεδριάσεων. Στη συνέχεια, χειρίστηκα στο Προεδρικό ζητήματα που αφορούσαν την Κεντρική Τράπεζα σε συνάρτηση με την παραίτηση του διοικητή Πανίκου Δημητριάδη. Λόγω αυτής της αρμοδιότητας, μου είχε δοθεί η δυνατότητα να κάνω συζητήσεις και να πάρω πληροφορίες από ένα ευρύ φάσμα προσώπων που είχαν πρωτογενή γνώση για σημαντικές αποφάσεις. Εν ολίγοις, έλαχε να είμαι ίσως ο μόνος που είχε την ευκαιρία να αποκτήσει σφαιρική και σε βάθος γνώση για τα όσα συνέβησαν πριν, κατά, και μετά την κρίση του Μαρτίου του 2013. Θεωρώ ότι αυτή η γνώση δεν μπορεί να μείνει προσωπική και ότι οφείλω να τη μοιραστώ με την κοινωνία, η οποία στο τέλος πλήρωσε και τον λογαριασμό.

Παρόλο που κατά τη διάρκεια της θητείας μου ανίχνευσα κρούσματα διαφθοράς, η αρχική μου πρόθεση ήταν να καταγράψω το παρασκήνιο της οικονομικής κρίσης. Στην πορεία, η έρευνα με οδήγησε σε άγνωστα και ακατανόητα, τότε, παρασκήνια, όπως στη διαπίστωση ότι η απόρριψη της πρώτης απόφασης του Eurogroup από τη Βουλή είχε μεθοδευτεί από τον ίδιο τον Αναστασιάδη, προς εξυπηρέτηση συμφερόντων Ρώσων ολιγαρχών, εις βάρος αυτών της Κύπρου. Η έρευνα έριξε ακόμα φως στα πραγματικά αίτια της σύγκρουσης του Αναστασιάδη με τον διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας Πανίκο Δημητριάδη, που δεν ήταν άλλα από τον ανταγωνισμό των διαφόρων συμφερόντων για τον έλεγχο της Τράπεζας Κύπρου. Επίσης, φώτισε ένα

βρώμικο πολιτικό παρασκήνιο πίσω από τη ρήξη με τη διάδοχο του Χρυστάλλα Γιωρκάτζη, για λόγους που είχαν να κάνουν με ιδιωτικές ατζέντες και εξόφληση προσωπικών γραμματίων. Το τελικό αποτέλεσμα δεν είναι μόνο μια έρευνα για τη διαχείριση της οικονομικής κρίσης του 2013, αλλά και μια εκ των έσω μαρτυρία για τον τρόπο που κυβερνάται και απομυζάται αυτή η χώρα από ένα καθ' ολοκληρία διεφθαρμένο σύστημα εξουσίας.

Αναπόφευκτα η έρευνα με οδήγησε και σε άλλες υποθέσεις διαφθοράς, πέραν της οικονομικής κρίσης του 2013 και της μετέπειτα διαχείρισής της, τις οποίες δεν μπορούσα να παραβλέψω. Ωστόσο, επειδή η έκταση αυτής της εργασίας είναι μεγάλη, αποφάσισα να τη χωρίσω σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνεται σε αυτό το βιβλίο και επικεντρώνεται στην οικονομική κρίση. Στο δεύτερο βιβλίο, που θα ακολουθήσει, καταγράφω τη μαρτυρία και τα ευρήματά μου σε φαινόμενα διαφθοράς, που αφορούν τη διαχείριση του κράτους με σκοπό την αποκόμιση προσωπικού κέρδους, εις βάρος του συνόλου, χωρίς ηθικούς φραγμούς και αίσθημα ευθύνης, με όρους συμμορίας παρά ενός ευνομούμενου κράτους δικαίου. Από τη λαίλαπα της διαφθοράς δεν εξαιρέθηκε ούτε και το εθνικό μας ζήτημα. Στο δεύτερο μέρος απαντώ και σε όλα τα εύλογα ερωτήματα που αφορούν τη συνεργασία μου με τον Νίκο Αναστασιάδη, πώς ξεκίνησε, πώς και γιατί διακόπηκε.

Μακάριος Δρουσιώτης
Λευκωσία, Δεκέμβριος 2020